ח: אלו הן הגולין פרק שני מכות

טמא יהיה מ"מ ההוא מיבעי ליה לכדתניא טמא יהיה לרבות טבול יום טומאתו בו לרבות מחוסר כיפורים א"ל אנא מעוד (טומאתו) קא אמינא איכא דמתני לה אהא בחריש ובקציר תשבות ר"ע אומר אינו צ"ל חריש של שביעית וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור אלא אפילו חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דחרישה דרשות דלמא חרישת עומר דמצוה ואפ"ה אמר רחמנא תשבות א"ל כיון דאם מצא חרוש אינו חורש לאו מצוה איתיביה רבינא לרבא יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד ואמאי לימא כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה התם אע"ג דגמיר נמי מצוה קא עביד דכתיב יסר בנך ויניחך הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי (א) קצירה דומיא דחרישה מה חרישה מצא חרוש אינו חורש אף קצירה נמי (מצא קצור אינו קוצר) ואי ס"ד מצוה מצא קצור אינו קוצר מצוה לקצור ולהביא: **מתני'** האב גולה על ידי הבן והבן גולה ע"י האב הכל גולין על ידי ישראל וישראל גולין על ידיהן חוץ מגר תושב וגר תושב [א] אינו גולה אלא על ידי גר תושב: **גמ'** האב גולה ע"י הבן והאמרת יצא האב המכה את בנו דגמיר והאמרת אע"ג דגמיר מצוה קעביד בשוליא דנגרי שוליא דנגרי חיותא היא דלמדיה דגמיר אומנותא אחריתי: והבן גולה ע"י האב כו': ורמינהי מכה נפש פרט למכה אביו אמר רב כהנא לא קשיא הא ר"ש והא רבנן לר"ש דאמר חנק חמור מסייף שגגת סייף ניתנה לכפרה שגגת חנק לא ניתנה לכפרה לרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו [בשוגג] שגגת סייף הוא ושגגת סייף ניתנה לכפרה רבא אמר פרט לעושה חבורה באביו בשוגג ס"ד אמינא כיון דבמזיד בר קטלא הוא בשוגג נמי ליגלי קמ"ל: הכל גולין על ידי ישראל וכו': הכל גולין על ידי ישראל לאיתויי מאי לאיתויי עבד וכותי תנינא להא דת"ר עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד בשלמא עבד וכותי גולה ע"י ישראל ולוקה גולה דקטליה ולוקה דלטייה אלא ישראל גולה ולוקה ע"י כותי בשלמא גולה דקטליה אלא לוקה אמאי דלטייה ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך אלא אמר רב אחא בר יעקב כגון שהעיד בו והוזם דכוותיה גבי עבד שהעיד בו והוזם עבד בר עדות הוא אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן כגון שהכהו הכאה

שאין

לרבות טבול יום. שאם נכנס למקדש ענוש כרת: **לרבות מחוסר כיפורים.** מאותן טומאות הצריכות קרבן וטבל והעריב שמשו ולא הביא כפרתו ונכנס למקדש חייב. וארבע טומאות הן הטעונות קרבן הזב והזבה והיולדת והמצורע: **מעוד קאמינא.** עוד טומאתו כו. עוד קרא יתירא לדרשא הוא: **איכא דמתני לה.** להא דא"ל ההוא מרבנן לרבא והא דאותביה רבינא אהא: **אין צ"ל חריש וקציר של שביעית כו'.** דעל כרחך בשביעית דשמיטה הכתוב מדבר דאי כדכתיב דאיום השביעי קאי מאי שנא חריש וקציר דנקט אלא ה"ק ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות והששה שאתה עובד בהן בחריש ובקציר תשבות(ב): **הנכנס לשביעית.** (וחריש של שביעית) שלא יחרוש בששית חרישה המועלת לשביעית: **וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.** שאם הביאה שליש בשביעית אסור היא דאויה ליקצר ואם קצרה בשמינית צריך לנהוג בה קדושת שביעית: **רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות כו'.** ובשבת קאי ולהכי נקט חריש וקציר לומר לך מה החריש שאני אוסר לך בשבת חריש של רשות הוא שאין לנו חריש של מצוה אף קציר איני אוסר לך אלא של רשות יצא קציר העומר: **אם מצא חרוש אינו צריך לחרוש.** אבל קציר אפילו מצא קצור מצוה לקצור לשמה דכתיב וקצרתם והבאתם את עומר: **לאו מילתא היא דאמרי.** שהיה לי להשיבו תשובה נצחת דקרא לאו במצוה איירי: **מאי טעמא קציר דומיא דחריש.** מה חריש בכל מקום מצא חרוש אין מצוה לחרוש אף קציר בהכי עסקי' שאם מצא קצור אין מצוה לקצור יצא קציר העומר שאפילו מצא קצור מצוה לקצור: **ואי ס"ד מצוה.** בקציר של מצוה מצא קצור אינו קוצר תמיהא היא זו: **מתני' ע"י הבן.** אם הרגו לבנו בשוגג: **חוץ מגר תושב.** שאין ישראל גולה על ידו: (ג) **הכל גולין.** מפרש בגמרא לאיתויי מאי: **גמ' בשוליא דנגרי.** בלימוד חרש עצים שאינו מלמדו תורה אלא אומנות. שוליא יוינד"ריגו: **חיותא הוא.** ואף זו מצוה על האב ללמדו דילפינן לה מקרא בפרק קמא דקדושין (דף ל:) דכתיב (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת הקיש אומנות שהוא חיותו לאשה כשם שאביו חייב להשיאו אשה כדכתיב (ירמיה כט) וקחו לבניכם נשים כך חייב ללמדו אומנות: **מכה נפש.** גבי הורג בשגגה כתיב לנוס שמה מכה נפש בשגגה: **פרט למכה אביו.** שלא חייב גלות אלא למי שהכאתו תלויה בנפש שאינו חייב עליו אלא אם כן הרגו יצא מכה אביו שהוא חייב עליו מיתה בחבורה בעלמא וקא ס"ד דממעט ליה מגלות אפילו הרגו: **לרבן שמעון דאמר.** בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף מט:) חנק חמור מסייף ולדידיה ההורג את אביו בחנק דתנן (שם דף פה.) מי שנתחייב ב' מיתות ב"ד נידון בחמורה וההורג אביו חייב שתי מיתות שהעושה חבורה באביו מן הנחנקין הן והמכה נפש מן הנהרגין וכאן יש חבורת אביו ורציחה ולר"ש דאמר חנק חמור אם היה זה מזיד היה בחנק ועכשיו שהוא שוגג לא נתנה שגגתו לכפרה בגלות אם נתנה תורה כפרה לשגגת סייף שהיא קלה לא נתנה כפרה לשגגת חנק: **ולרבנן דאמרי סייף חמור מחנק הורג אביו שגגת סייף הוא.** שהרי אילו מזיד היה נידון בחמורה שהיא סייף ושגגת סייף נתנה לכפרה בגלות: **רבא אמר.** ברייתא נמי רבנן וההורג את אביו נמי גולה דשגגת סייף היא והא דקתני פרט למכה אביו לאו להורגו קא ממעיט אלא בעושה בו חבורה בשוגג: **לוקה דלטייה.** ואמרינן [בשבועות] (דף לה.) המקלל את חבירו עובר בלא תעשה ואתיא במה הצד מהמקלל דיין ונשיא וחרש (סנהדרין דף סו.): **שהעיד בו.** שהוא חייב מלקות:

שאין

טמא יהיה מכל מקום. קשה ליסתוק מאשר ומייתיה ויש לומר דאשר אורחיה דקרא הוא: **דלמא** חרישת העומר דמצוה **ואמר רחמנא תשבות.** קצת קשה ליסתוק מיניה דתשבות ומהיכי תיתי לן דהא למישרי מצרכינן קרא וי"ל דהא לא חייש רק לסתור דרשא דאשמעינן מה חריש רשות ומעתה נאמר דאתא לדרשא אחרינא: **אינו** צ"ל חריש וקציר של שביעית כו'. תימה דבשלמא קציר כתיב בהאי עניינא את ספיח קצירך לא תקצור אבל חרישה לא כתיב כלל התם וכ"ת דילפינן מקראי דכתיבי כל שאר עבודות קרקע הא איכא מ"ד פ"ק דמו"ק (דף ג.) דלוקא אהנך דכתיבי בהדיא מיחייב אבל איך לא וחרישה גופה ממעט התם מדקאמר החורש בשביעית אינו לוקה (ד) וי"ל דכיון דקסבר דקציר אתי לתוספת חריש נמי אתא לתוספת: **והא** אמרת יצא האב המכה בנו. קשה (ה) [לר"י] דהיינו דוקא כשמייסרו ומכהו בתוכחתו אבל אם הלך ביער והרגו בשוגג למה לא יגלה וי"ל דמשמע ליה דמיירי בכל ענין אף אם מכהו לייסרו דאם לא כן אמאי נקט טפי בן מאדם אחר:

אלמא

עין משפט נר מצוה

כ א ב מיי' פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ו ז והלכה יד:
כא ג מיי' פ"ז מהלכות תמידין הלכה ו סמג עשין קנט:
כב ד מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ה סמג עשין עה:
כג ה מיי' שם הל' ג:
כד ו מיי' שם [עיין כ"מ]:
כה ז מיי' שם הל' ה:
כו ח מיי' פ"ו שם הלכה טו:
כז ט מיי' פ"ה שם הלכה ג:
כח י מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה יב סמג לאוין קנט:

מסורת הש"ס

א) נזיר מה., ב) [רש"י לא גרסי' רש"ל], ג) שביעית פ"א מ"ד מו"ק ג: [ר"ה ט.], ד) [שבת סג: ש"נ], ה) רש"א מ"ו, ו) [בספר המשנה הגי' חוץ מעל ידי גר], ז) [סנהדרין מט:], ח) כ"מ מח: סנ. סנהדרין פה. [כ"ק לב: יבמות כב: ב"ב ד.], ט) [במדבר יט], י) רש"א מ"ז, כ) [ויקרא כג],

◆

תורה אור השלם

1. כל הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן יי טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: במדבר יט יג
2. ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת: שמות לד כא
3. ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליי שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר: ויקרא כה ד
4. יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך: משלי כט יז
5. לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה: במדבר לה טו
6. אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: שמות כב כז

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאו מלתא היא דאמרי מ"ט קצירה וכו' אף קצירה נמי מצא קצור אינו קוצר יצא קציר העומר שאפי' מצא קצור מצוה לקצור ולהביא ואי ס"ד מצוה מצא קצור אינו קוצר מצוה כצ"ל: (ב) רש"י ד"ה אין צריך לומר וכו' תשבות הס"ד ואח"כ מ"ה חריש של שביעית הנכנס לשביעית שלא יחרוש בששית: (ג) ד"ה הכל גולין נ"ל קודם ד"ה חוץ מגר: (ד) תוס' ד"ה אינו וכו' וי"ל כיון דקסבר דקציר אתי לתוספת. נ"ב פי' דהא דקאמר א"צ לומר חריש לאו דוקא דלפי' צריך לומר חריש מ"מ כיון דלאו צריך לומר קציר וכע"כ דקציר אתא לתוספת בקציר הנכנס למ"ש א"כ חריש נמי אתא לתוספת בחריש הנכנס לשביעית וא"כ השתא מסכינן לקרא דכתיב חריש כאילו א"צ אלא לענין תוספת ודו"ק: (ה) ד"ה והא וכו' קשה לרש"י דהיינו:

◆

הגהות הגר"א

[א] במשנה וגר תושב גולה ע"י גר תושב כצ"ל. (וכן הוא לקמן ט' א' ובירושלמי):

◆

לעזי רש"י

יוינדרי"ג [יוינדרי"ן]. שוליא.

◆

רבינו חננאל

עוד לרבויי למת מצוה. טמא יהיה לרבות טבול יום. טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים. איכא דמתני לה להא דאמר ליה ההוא מרבנן לרבא ושינויא דשני ליה רבא אהא בחריש ובקציר תשבות ר' עקיבא אומר אין צ"ל חריש של שביעית וקציר של שביעית כו' ופשוטה היא: האב גולה על ידי הבן. כלומר אם הכה האב את בנו והרגו הרי זה גולה ואוקמה שלא הכהו ללמדו תורה ולא מוסר אלא הכהו ללמדו אומנות והוא דידע אומנות אחרת דכיון דאית ליה אומנות אחרת הא אית ליה חיותא נמצא האב מכהו שלא ברשות לפיכך גולה אבל המכהו ללמדו תורה או מוסר אינו גולה. רמינן ברייתא דקתני בן המכה אביו אינו גולה. כלומר לא סגי ליה בגלות. אמתני' דקתני הבן גולה ע"י האב. ופריק רב כהנא ברייתא ר' שמעון מתני' לרבנן ופשוטה היא. ורבא אמר בשהרגו הבן לאביו דברי הכל גולה וברייתא שעשה בו חבורה ולא הרגו והכי קתני מכה נפש פרט למכה אביו בשוגג ועשה בו חבורה שאינו גולה מ"ט דסד"א כיון שהבן עושה חבורה באביו במזיד אע"פ שלא הרגו נהרג בשוגג נמי כיון שעשה בו חבורה ליגלי קמ"ל דלא: הכל גולין ע"י ישראל כלומר כל ההורג ישראל גולה. וישראל גולה על ידיהן לאיתויי עבד וכותי שאם הרגן ישראל גולה על ידיהן. כדתניא עבד וכותי גולה ע"י ישראל אם הרגו ואם קללו לוקה מדכתב נשיא בעמך לא תאור. ישראל גולה ע"י עבד וכותי אם הרגן ואם הכהו הכאה

◆

מוסף רש"י

לרבות טבול יום. שאינו צריך להביא כפרה, שאינו יכול ליכנס עד שיעריב שמשו (נזיר מה.). לרבות מחוסר כפורים. דאע"ג דהעריב שמשו אינו יכול ליכנס עד שיביא כפרתו (שם) שאם נכנסו למקדש חייבין כרת (פסחים צב.). אינו צריך לומר חריש של שביעית. דעל כרחך אע"ג דרישא דקרא בשבת קאי, דכתיב ששת ימים תעבוד, סיפיה אשביעית קאי, דאי אשבת, חריש וקציר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרו (ר"ה ט.). חריש של ערב שביעית. שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעית (שם). שנכנס לשביעית. כל שיש לו ליכנס לשביעית, אסור לחרוש לפני ר"ה (מו"ק ד.). וקציר של שביעית. כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית (ר"ה ט.). מה חריש רשות כו'. ולא דבר הכתוב אלא לענין שבת, כדכתיב ביה וביום השביעי תשבות, בחריש ובקציר תשבות, בא ללמדנו מה חריש אין לך חריש של מצוה, ואפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם, שהרי אם מצא חרוש אינו חורש, ואני אוסרו לך בשבת, אף קציר שאני אוסר לך בשל רשות אני אוסר לך, יצא קציר העומר שהוא מצוה. שאפילו מצא קצור מצוה לקצור (שם) דבעינן קצירה לשמה (מו"ק ד.), ויש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת (ר"ה ט.).